המוכר שדהו פרק תשיעי ערכין לא.

תני חדא לוה וגואל וגואל לחצאין ותניא אידך אינו לוה וגואל ואינו גואל לחצאין לא קשיא הא רבנן והא ר"ש: **מתני'** המוכר בית בבתי ערי חומה הרי זה גואל מיד וגואל כל שנים עשר חדש הרי זה כמין רבית ואינו רבית מת המוכר יגאל בנו מת הלוקח יגאל מיד בנו אין מונין שנה אלא משעה שמכר שנאמר עד מלאת לו שנה כשהוא אומר תמימה להביא את חדש העיבור רבי אומר ליתן לו שנה ועיבורה הגיע יום שנים עשר חדש ולא נגאלה היתה חלוטה לו אחד הלוקח ואחד הניתן לו במתנה שנאמר לצמיתות: **גמ'** מתני' דלא כרבי דתניא רבי אומר ימים אין ימים פחות משנים ורבנן האי ימים מאי עבדי ליה מיבעי ליה מיום ליום ורבי מיום ליום מנא ליה נפקא ליה מעד תום שנת ממכרו ורבנן ההוא מיבעי ליה שנת ממכרו שלו ולא שנת של מנין עולם וימים מיבעי להו למעת לעת דאי מעד תום שנת ממכרו הוה אמינא מיום ליום אין מעת לעת לא כתב רחמנא ימים ורבי מעת לעת מנא ליה נפקא ליה מתמימה ורבנן ההוא מיבעי ליה לעיבורה ורבי נמי הא מיבעי ליה לעיבורה הכי נמי מיום ליום ומעת לעת מעד תום שנת ממכרו נפקא: הרי זו כמין רבית וכו': והתניא הרי זו רבית גמורה אלא שהתורה התירתו אמר רבי יוחנן לא קשיא הא רבי יהודה והא רבנן דתניא הרי שהיה נושה בחבירו מנה ועשה לו שדהו מכר בזמן שהמוכר אוכל פירות מותר לוקח אוכל פירות אסור רבי יהודה אומר אף בזמן שהלוקח אוכל פירות מותר אמר רבי יהודה מעשה בביתוס בן זונין שעשה שדהו מכר על פי ר"א בן עזריה ולוקח אוכל פירות היה אמרו לו משם ראיה מוכר אוכל פירות היה ולא לוקח מאי בינייהו צד אחד ברבית איכא בינייהו תנא קמא סבר צד אחד ברבית אסור ור' יהודה סבר צד אחד ברבית מותר

רבא

הני תדא. במקדיש שדה אחוזה לוה וגואל הייתו הך דקתני לעיל אם גאל יגאל מלמד שלוה וגואל כו' ור"ש קאמר לה ואידך רבנן דפליגי עליה: **מתני' הרי זה גואל מיד.** ואין לו דין שדה אחוזה שצריך להמתין שתי שנים: **הרי זה כמין רבית.** שכשמחזיר לו מעותיו בתוך שנה ואין זה מנכה לו כלום נמצא שנשתמש בביתו בשכר המתנת מעותיו: **ואינה רבית.** גמורה דרבית לא מיקרי אלא ע"י הלואה ולא ע"י מכר: **יגאל בנו.** בתוך שנה אם ירצה אבל לאחר שנה נחלט ואינו נגאל עוד לעולם כדכתיב (ויקרא כה) ואם לא יגאל עד מלאת לו שנה וגו': **אלא משעה שנמכר.** שאם מכרה ראובן לשמעון בניסן ושמעון ללוי באייר כיון שהגיע ניסן הבא נחלט ואין מונין למכר שני אלא לראשון: **שנאמר עד מלאת לו שנה.** משמע לזה שהיתה אחוזה שלו מונין: **את חדש העיבור.** שאם היתה שנה מעוברת אינה נחלטת עד שלשה עשר חדש: **שנה ועיבורה.** בין בשנה פשוטה בין בשנה מעוברת נותנין לו שנת לבנה וימים שיתירים ד) בשנת חמה על שנת לבנה אחד עשר יום שמהם אנו מעברים את השנה: **ואחד הניתן [לו] במתנה.** אם רצה נותן לגאול בתוך שנתו יגאל ואם לאו חלוט לו: **גמ' מתני'.** דקתני הרי זה גואל מיד דמשמע אפי' בו ביום שמכרה מותר לגאול דלא כרבי: **ימים** ה) **תהיה גאולתו ואין ימים פחותין משנים.** דלא תהא ביד לוקח פחות משני ימים: **מיום ליום.** שאם מכרה באחד בניסן אין מונין שנה למנין עולם דלימא כיון שהגיע תשרי עלתה לו שנה שהרי ילתה אותה שנה אלא עד אחד בניסן הבא אינו נחלט: **שנת ממכרו.** ו) ולא של מנין עולם: **ורבנן.** אין הכי נמי דההיא ודאי מיבעי ליה להכי דממכרו ולא שנת מנין עולם וימים מיבעי ליה למעת לעת שאם מכרה באחד בניסן בחצי היום אין מונין לו שנה עד שיגיע חצי היום של אחד בניסן הבא (א): **מתני' ר' יהודה היא.** דאמר צד אחד ברבית מותר דרבית הבאה ע"י מכר קרי צד אחד משום דאין בא לידי רבית משני צדדין שאם לא יגאלנה ותיחלט לו אין כאן רבית אבל הלואה ודאי באה לידי רבית שאינה נחלטת לעולם: **ועשה לו שדהו מכר.** שמשכן לו שדהו על אותו מנה וכתב לו אם לא אתן לך מנה מיכן ועד שלש שנים הרי היא שלך: **בזמן שהמוכר אוכל פירות.** כל אותן שנים מותר: **לוקח אוכל פירות אסור.** שמא יגאלנה בתוך שלש ונמצא שאכלם ברבית: **מעשה בביתוס בן זונין גרסינן: צד אחד ברבית.** שאם יגאלנה יהא רבית ואם לאו לא יהא רבית:

דכולי

תני חדא לוה וגואל לחצאין. פירש רש"י דאמקדיש שדה אחוזה קאי ול"נ דא"כ הוי סתם מתני' דתנן בהקדש מותר כשלן כר"ש ולא כרבנן ואור"י דקאי אמוכר בית בבתי ערי חומה וכן מוכחת הסוגיא בפ"ק דקדושין (דף כא. ושם כ:) אבל מקדיש שדה אחוזה אפי' רבנן מודו דלוה וגואל לחצאין: **תניא** בת"כ גבי מוכר שדה אחוזה וחשב שני ממכרו שנים אתה מחשב ואי אתה מחשב חדשים ומנין אם רצה לעשות חדשים שנה יעשה ת"ל וחשב וא"ת היכי מלינו שנייסס לצורך המוכר שיהא בו ריוח למוכר בשלמא כשמחשב חדשים מלינו כגון שבא לגאלה באמצע השנה דמחשבינן ליה חדשים שעברו שאכל הלוקח לגרע פדיונו כמו שאנו מחשבין השנים שעברו שאכל הלוקח אבל ב) אי אתה מחשב חדשים היכי משכחת לה ויש לומר דמשכחת ליה כגון אם מכר בניסן בעשרה ליטרין ומחלה ויש עד היובל י' שנים ומחלה ובא לגואלה בר"ה ויש עוד להגא עד היובל ה' שנים: **מיום** ליום ומעת לעת מעד תום שנת ממכרו נפקא. במס' נדה (דף מז: ושם ד"ה טלן) פירש ה"ר ר' אלחנן דדוקא בבתי ערי חומה בעינן מעת לעת [לשעות] אבל אינך דהתם ו) דמלי למימר דאזלינן בתר שנים שלהם ולא בתר שנות עולם בכולהו לא בעינן מעת לעת [לשעות] דבבתי ערי חומה דוקא הוא דגלי ליה קרא אבל דאינך לא והתוס' כתבו כאן הוא הדין בכולהו בעינן מעת לעת [לשעות] דילפינן שנה [שנה] מבתי ערי חומה כדאמר הש"ס לקמן גבי מילתא אחריתי: **והתניא** הרי זו רבית גמורה אלא שהתורה התירתו. ומסיק רבי יוחנן הא ר' יהודה הא רבנן פירוש מתני' כר' יהודה דאמר צד אחד ברבית מותר וברייתא דתני רבית גמורה אתיא כרבנן וא"ת מאי שנא ממשכנתא בלא נכייתא דאינו אלא אבק רבית כדאיתא באיזהו נשך (ב"מ דף סג. ושם) א"ל רבינא והרי משכנתא בלא נכייתא דבדיניהם מוליאין מלוה למלוה ובדינינו אין מחזירין ממלוה ללוה אלמא לאו רבית גמורה היא והכא אמר דהוי רבית גמורה ולפי ח) פירוש רש"י דמחלק בין שדה לבית ניחא גבי הא דתנן פרק איזהו נשך (שם סד:) המלוה את חבירו לא ידור בחלרו חנם ולא ישכור ממנו בפחות (ממנו) [מפני] שהוא רבית ופירש רש"י שם מאי שנא ממשכנתא דנכייתא דשרי ותירץ דיש לחלק בין שדה לבית דשמא השדה לא יעשה פירות אבל הבית אי אפשר שלא יהנה ממנו בדירתו ומשום הכי כי מנכה לו מן השכירות הוי רבית ולפי זה ניחא נמי הכא דבית שהוא דר בו בלא ספק הוי רבית גמורה אבל שדה דשמא לא יעשה פירות כי אכיל ליה נמי בלא נכייתא לאו רבית גמורה היא ואין נראה לר"ת חילוק זה דבבית נמי איכא ספיקא שמא יפול או ישרף אלא ודאי אין חילוק בין שדה לבית וההיא דמלוה את חבירו לא ישכור ממנו בפחות יש לתרץ דלא דמי למשכנתא בנכייתא דשרי דההיא משכנתא מיירי שהלוה לו על השדה ואין הלוה יכול להשכירו לאחר מפני שהוא ביד המלוה משום הכי אינו רבית. ט) דהא בלאו הכי הוא בטל והא דתנן המלוה את חבירו לא ישכור ממנו בפחות מיירי שלא הלוה לו על שדה או על הבית וביד הלוה להשכירו לאחר נמצא כשמוזיל גביה רבית הוא ולפי' זה דר"ת אינו מחלק בין שדה לבית הדרא קושיא לדוכתיה מאי שנא ממשכנתא בלא נכייתא דלא חשבינן ליה רבית גמורה וי"ל דרבית גמורה מדרבנן קאמר והאי דקאמר אלא שהתורה התירתו הכי פירושו מדכתב לן רחמנא דין בתי ערי חומה גלי לן דכי ה"ג אין זה רבית דאורייתא: **ור'** יהודה סבר צד אחד ברבית מותר. וא"ת לר' יהודה משכנתא בלא נכייתא נמי תישתרי דלד אחד ברבית הוא ושמא לא יפדנו עוד וי"ל דלא חשבינן צד אחד ברבית אלא כגון עשה לו שדהו מכר דאיכא צד מכר אם לא יפדנו בתוך הזמן הקבוע לו אבל משכנתא בלא נכייתא דליכא ביה צד מכר דלעולם הוא ביד הלוה לפדותו ואם יפדנו כיון שאין מנכה לו מן הפירות שאכל הוי ליה רבית מידי דהוה אמלוה סאה בסאה ולא חשיב ליה ר' יהודה צד אחד ברבית אף על גב דשמא לא יתייקר מ"מ כיון דאין בו צד מכר אסור ולא חשיב ליה ר"י צד אחד ברבית:

רבא

מסורת הש"ס

א) קדושין כא., ב) [תו"כ ה.], ג) [לעיל יח:], ד) ב"מ סג. מגילה ה:, ה) שבת קט: וש"נ, ו) [בכ"מ איתא אמר אביי צד אחד כו'], ז) [ר"י איתו שייך לקמן וסייך לעיל כח. וה"ג בתחילת הדף שנים אתה מחשב ותגיל בת"כ גבי מוכר שדה אחוזה נמי כה"ג וחשב. נ"ק], ח) [אבל אם נ"ק], ט) [וע"ע תוס' ב"מ סג: ד"ה ולא ישכור], י) [דשמא נ"ק].

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ורבנן וכו' הבא הס"ד ואח"כ מ"ה הא רבי יהודה מתני':

גליון הש"ס

מתני' הניתן לו במתנה. עי' רשב"א נב"ק דף עה ע"ב ד"ה גנב ונתן:

רבינו גרשום

תני חדא. [לוה וגואל וגואל לחצאין] אמוכר בית בבתי ערי חומה קאי דהכי משמע במסכ' קידושין: הא רבנן והא ר' שמעון. הא דתני לוה וגואל לחצאין ר' שמעון היא [דכי היכי] דאמר לפי שמצינו [מקום שהורע כחו בענין אחר יפה כחו בענין אחר] הכא נמי [הורע כחו בענין אחר חומה בענין אחר] [במוכר בית בערי חומה הגואל והורע כחו] שאם הגיע יום שנים עשר חדש ולא היה נגאל היה חלוט לו ללוקח יפה כחו בענין זה לוה וגואל והא דתני אינו לוה וגואל רבנן היא דפליגי עליה דר' שמעון: הרי זה גואל מיד. אפי' לאלתר כשמכר: הרי זה כמין רבית. שאם היה ביד הלוקח חצי שנה [או חי] חדשים אינו מנכה לו הלוקח לגואל כלום מכה שאכל והיינו כמין רבית שלוקח כל דמיו ואינו מנכה לו: ואינה רבית. שאינו מחסר כלום מה שהורידה דיכתה לו: עד מלאת לו שנה. למכירתה: שנה ועיבורה. היינו שנת לבנה ועוד י"א יום שיתירה שנת חמה על הלבנה היינו שנת הלבנה ומה שיתירים חדשי החמה על חדשי הלבנה דהיינו י"א יום דהיינו שס"ה יום שהוא חשבון חמה בין ללבנה ובין לחמה: מתני' דתני הרי זה גואל מיד ולא כרבי דתניא ימים תהיה גאולתו ר' אומר אין ימים פחות משנים. כלומר דקסבר המוכר בית בבתי ערי חומה אינו רשאי לגאול אלא לאחר שני ימים: ורבנן. דסברי דגואל מיד האי ימים מאי עבדי ליה: מבעי ליה. שגואל עד מלאות שנה מיום ליום וימים מבעי להו לשנה תמימה מעת לעת באותה שעה שמכרה: מעד תום שנת ממכרו. נפקא מיום ליום ומעת לעת אייתר ליה ימים שאין ימים פחות משנים: ולא שנה של מנין עולם. שאין אומרים אם מכר לו באלול או באב כיון שהגיע יום א' בתשרי עלתה לו שנה אלא מונה שנה שלימה: מבעי להו למעת לעת. כלומר דאם מכר לו בפסח באותה שנה חל פסח ביום א' ולשנה הבאה חל פסח ביום ה' אין אומרים כיון שהגיע יום א' בניסן הבא דהוא יום [י"א] בחודש (א') עלתה לו שנה [מיום ליום] אלא אין עולה לו שנה עד שיגיע הפסח דהיינו מעת לעת: מיום ליום ומעת לעת מעד תום שנת ממכרו נפקא. אייתר ליה ימים ואין ימים פחות משנים: ועשה לו שדהו מכר. כשלוה ממנו אמר לו אם איני פורע לך מיכן ועד זמן פלוני תהא שדי מכורה לך מעכשיו בכך וכך ותחשוב בה דמיך ותחזיר לי המותר על חובך ועכשיו היא ברשות הלוקח: [בזמן שהמוכר אוכל הפירות עד אותו זמן מותר שעד הזמן היא שלו:] לוקח אוכל פירות אסור. דשמא יפדנה זה ונמצא לוקח אוכל רבית למפרע: ר' יהודה אומר אף בזמן שהלוקח אוכל פירות מותר. הואיל ואינו תופשה בתורת משכון אלא בתורת מכר: צד אחד ברבית איכא בינייהו. להכי קרי ליה צד אחד ברבית דלא חשיב רבית [גמורה] אלא רבית דהלואה כגון הלוהו סלע בה' דינרין אבל רבית דמקח וממכר קרי צד אחד רבית ואיכא דאמר היינו צד אחד ברבית שאם יפדנו יהא רבית מה שאכל ואם לא יפדנו לא יהא רבית:

עין משפט נר מצוה

כה א מיי' פי"ב מהל' שמטה ויובל הל' א:
כו ב מיי' שם הל' ג:
כז ג מיי' שם הלכה א:
כח ד מיי' שם הל' ה:
כט ה מיי' שם הל' ד:
ל ו מיי' פ"ו מהלכות מלוה ולוה הלכה ד סמג לאוין קצג טוש"ע י"ד סימן קעב סעיף ד ועי"ש ובסימן קעג סעיף א:

תורה אור השלם

א. וְאִם לֹא יִגָּאֵל עַד מְלֹאת לוֹ שָׁנָה תְמִימָה וְקָם הַבַּיִת אֲשֶׁר בָּעִיר אֲשֶׁר לוֹ חֹמָה לַצְּמִיתֻת לַקֹּנֶה אֹתוֹ לְדֹרֹתָיו לֹא יֵצֵא בַּיֹּבֵל: ויקרא כה ל

ב. וְאִישׁ כִּי יִמְכֹּר בֵּית מוֹשַׁב עִיר חוֹמָה וְהָיְתָה גְּאֻלָּתוֹ עַד תֹּם שְׁנַת מִמְכָּרוֹ יָמִים תִּהְיֶה גְאֻלָּתוֹ: ויקרא כה כט

מוסף רש"י

שייך לעמוד הקודם

הרכיני כבן עזאי בשוקי טבריא. כי הוה גריחא דעתיה הרי רגיל לומר הכי הריני פתוח ומוכן להשיב לשואלי דברי תורה כבן עזאי שהיה דר בטבריא שהיה חריף ורבנן ואמר כל חכמי ישראל לפני כקליפת השום חוץ מן הקרח הזה (קדושין כ.). ... לא כהכנית ולא כהכסוף (קדושין כ:). ומצא פרט למצוי. במוכר שדה אחוזתו כתיב והשיגה ידו ומצא פרט למצוי לפדות, אם היתה גאולה זו מצויה בידו כשמכרה אין כופין את הלוקח להחזירה לו ליפדות. ומצא. משמע שהוא שם ומצאו, פרט לממציא עצמו. אחרי כן מוליא הלה את דלאו מן הסלין וקיבל הלבן כמלנו (שם). ואם גאל יגאל. במקדיש שדה אחוזה, מלמד שלוה וגואל. אם אין לו לוה מאחרים וגואל, מה שאין כן מוכר בשדה אחוזה דכתיב והשיגה ידו. משמע נמי שגואל לחצאין (קדושין כ:). אר"ש מה טעם. ר"ש דריש טעמא דקרא בכל דוכתא, והכא נמי יהיב טעמא לקרא ולאשמעינן דהקפידה תורה לחזור שלא תפקע אחוזה מיורשים, לפי שיפה כח מוכר שאין נחלתו נפקעת שהרי חוזרת לו ביובל, לפיכך לא חש ליפות כחו לגאות ולגאול לחצאין, אבל מקדיש לפי שהורע כחו להפסיד נחלתו ביובל, כדכתיב והיה השדה בצאתו ביובל קדש וגו' ותתחלק לכהנים, ייפה הכתוב כחו בתחלת פדיונו לגאות ולגאול לחצאין (שם). עי"ב שייך לעמוד הקודם

תני חדא. המוכר בית בעיר חומה לוה וגואל כו' (קדושין כא.). **אין ימים פחות משנים.** שאם בא לגאלה לאחר יום שמשכנה לו, אינו יכול לגאלה עד שיעברו עליו ב' ימים, לפי שאין מקרא יוצא מידי פשוטו (שם ה.). **ועשה לו שדהו מכר.** אם אין אני נותנן לך מכאן עד יום פלוני הרי השדה שלך (ב"מ סג.). **בזמן שהמוכר אוכל פירות.** בתוך הזמן, מותר, לוקח אוכל פירות אסור. שמא לא יבא לידי מכר, שיחזור לו מעותיו ונמצא שבהלואה היו אצלו והוא אוכל פירות ברבית (סוכה כח.). **משם ראיה.** בתמיה (שם). **מאי בינייהו.** כמאי קמיפלגי (ב"מ שם). **צד אחד ברבית.** כי האי גוונא שמא יבא לידי רבית שמא לא יבא, צד הפדייה בא לידי רבית צד המכר אינו בא לידי רבית (שם).

שיטה מקובצת

א) אין מונין לו שנה: ב) לא. ועי' לעיל בתוס' דף יח: ג) ה"ג הא מיבעי ליה לעיבורה מיום: ד) שיתירים שנת חמה על לבנה דהיינו אחד עשר: ה) ימים. ימים תהיה: ו) ממכרו. דמשמע שנת ממכרו ולא: ז) תיבות דמצי למימר נמחק: ח) ולפי מה דפי' רש"י: ט) רבית דבלאו הכי היה בטל והא דתנן: